

Linda Alamaa, Erik Bengtsson och Axel Vikström

Elitkritik från alla håll

När e-betalningsföretaget Klarnas vd Sebastian Siemiatkowski deltog i P1:s *Studio Ett* den 6 november 2023 för att kommentera att företaget efter ett halvårs förhandlingar skrivit kollektivavtal med Finansförbundet (och gått med i finansbranschens arbetsgivarorganisation), förklarade han sin aversion mot facket och kollektivavtalet med sin uppväxt i en vänsterfamilj där man lyssnade på Ebba Grön och var »mot etablissemanget«.¹

»Etablissemanget« är, liksom det närliggande begreppet »elit«, ett högst

flexibelt begrepp med skiftande definitioner. Liksom ett Rorschach-test säger ens definition av »etablissemanget« något om ens världsbild, och det faktum att Klarnas verkställande direktör förknippar fackförbunden med »etablissemanget« säger något om hans världsbild som inte är unik för vår tid. Detta nummer av *Fronesis* tar ett brett grepp om eliter, etablissemang och kritiken mot dem.

Begreppet »elit« är belagt i svenskan sedan 1822, ett inlån från franskan. Ordboken meddelar att ordet har »(po-

---

1. Mikael Sjödel och Monica Saarinen, »Klarna har tecknat kollektivavtal efter hot om strejk«, *Studio Ett* i P1 den 6 november 2023.

sitiv el. ibland negativ) värdeladdning« och att det betecknar »(liten) grupp som innefattar de bästa eller skickligaste personerna i större grupp«.² Som exempel anges »den svenska eliten«, »den ekonomiska eliten«, »landets intellektuella elit« och meningen »hon tillhör den yppersta eliten inom sin kår«.

Elitbegreppet kan alltså tillämpas på en lång rad olika konstellationer. Något förenklat kan sägas att det finns två primära inriktningar bland de samhällsvetenskapliga definitionerna av begreppet: å ena sidan kan innebörden inskränkas till de personer som sitter på de mest inflytelserika positionerna i samhället (politiker, chefer, företagsledare), å andra sidan kan det i mer bourdieusansk anda handla om alla de personer som innehar mest kapital i olika former (ekonomiskt, kulturellt eller socialt kapital). En ofta använd definition kommer från sociologen Shamus Khan: eliter är enligt honom de som har oproportionerlig kontroll över eller tillgång till en överförbar resurs.³ En elitperson eller elitkonstellation måste alltså kunna använda sina resurser utanför deras primära fält, till exempel genom att köpa sig politiskt inflytande eller utnyttja sina kontakter som politiker för att få jobb inom näringslivet (världens

bästa kulstötare eller hundskötare faller därmed utanför definitionen så länge som de inte kan omsätta sin status i andra former av betydande inflytande). I detta nummer kommer vi inte att försvara någon enskild definition, utan vi hoppas att kunna visa på elitfenomens mångfald och komplexitet.

Elitteori till höger, klassanalys till vänster?

Det tycks som om elitinriktade analyser av samhället traditionellt har haft starkare fäste bland liberaler och konservativa än bland socialister.⁴ Historikern Petter Sandgren visar i sin text som följer efter denna inledning hur en samhällsanalys med eliter i fokus fick fäste framför allt till höger på den politiska skalan vid tiden för de moderna samhällsvetenskapernas etablering, 1800-talets slut och 1900-talets början.

För de italienska sociologerna och elitteoretikerna Gaetano Mosca (1858–1941) och Vilfredo Pareto (1848–1923) var elitstyret en ofrånkomlig del av samhället; även efter en formell demokratisering skulle en kompetent och välorganiserad elit dominera över massan. Moscas och Paretos yngre tyske kollega Robert Michels (1876–1936)

2. *Svensk Ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009), uppslagsord »elit«.

3. Shamus Khan, »The Sociology of Elites«, i *Annual Review of Sociology* volym 38 (2012), s. 361–377.

4. Om rivaliteten mellan marxism och elitteori, se John Higley och Jan Pakulski, »Elite Theory versus Marxism: The Twentieth Century's Verdict«, i *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* volym 37, nr 1 (2000), s. 320–332.

försökte på 1910-talet leda detta i bevis också i fråga om arbetarrörelsen och det socialdemokratiska partiet (SPD) i Tyskland.⁵ Michels var vid 1900-talets början själv aktiv socialdemokrat, men lämnade partiet 1907 och drog nytta av sina erfarenheter när han skrev sin sedermera klassiska studie *Organisationer och demokrati*.⁶ Där myntade han den berömda principen »oligarkins järnlag«, enligt vilken varje försök till organisering, oavsett om den är demokratisk eller auktoritär, oundvikligen leder till maktkoncentration i händerna på en liten elit.⁷ Michels politiska slutsats av denna organisationspessimism var först att bli syndikalist. Men det faktum att han ett antal år senare, 1928, inträdde i Mussolinis fascistparti och blev kvar där fram till sin död har kastat en makaber skugga över också den yngre Michels politiska analys.

Också i dag är den här typen av deterministisk elitteori högst närvarande. I vårt naturvetenskapligt orienterade tidevarv har populärvetenskapliga teorier om »potenslagar« rönt stor uppmärksamhet inom grupper till höger. Populärvetenskapliga författare har gjort mycket för att sprida kvasiveten-

skapliga resonemang om att den här typen av matematiska lagar – till exempel att 20 procents input ger 80 procents output – kan förklara utfall på så skilda områden som inkomstfördelning, bokförsäljning, idrottsresultat, aktier och så vidare.⁸ I detta perspektiv kommer den välorganiserade och starka minoriteten alltid att dominera över den mindre produktiva majoriteten inom samhällets olika områden. I ett samhälle präglad av konkurrens kommer somliga alltid att vara mer dugliga, hänsynslösa eller vad det nu är som främjar framgång och släpper in en i eliten. Eliteteorin som en idé om ofrånkomlig koncentration av resurser och kapaciteter blir så sett något konservativt på ett närmast kosmiskt plan: eliterna är oundvikliga, kanske till och med nödvändiga, och bortom tidens stök och larm kommer eliterna varje gång att återupprätta sin dominans. Till denna fascination för eliternas beständighet hör det entusiastiska mottagandet av studier som till exempel visar att barnbarnen och barnbarnsbarnen till Kinas förrevolutionära eliter i dag är rikare än ättlingarna till de kineser som var fattiga före den kommunistiska revolutionen

5. Om Michels analys av SPD, se också Wolfgang J. Mommsen, »Roberto Michels and Max Weber. Moral Conviction and the Politics of Responsibility«, i Mommsen, *The Political and Social Theory of Max Weber* (1989).

6. Robert Michels, *Organisationer och demokrati. En sociologisk studie av de oligarkiska tendenserna i vår demokrati* (1983 [1911]).

7. Andrew G. Bonnell, *Robert Michels, Socialism, and Modernity* (2022), s. 4.

8. Jfr till exempel Kevin Indig, »Power Laws and the Pareto Principle – Powerful Ideas«, *Growth Memo* den 22 september 2019, som också härleder idén till Pareto.

1949.⁹ Elitens beständighet bekräftar då narrativet: samhällsförändringar (till exempel kommunistiska revolutioner) kommer och går, eliterna består.

Till vänster har misstron mot elit-teori varit legio. I den marxistiska traditionen bestäms klasser utifrån socioekonomiska strukturer och relationer snarare än utifrån en uppdelning mellan cirkulerande eliter och den stora massan.¹⁰ Idéer om eliternas ofrånkomliga dominans är också svårförenliga med vänsterns typiska optimism i fråga om vad politiken kan åstadkomma (»politik är att vilja« och så vidare). Men skepsisen eller rent av aversionen mot de klassiska elitteorierna innebär inte att själva elitbegreppet har avfärdats av alla vänsterorienterade samhällsteoretiker, och för somliga har det till och med varit centralt. C. Wright Mills bok *Makteliten* från 1956 anses i dag som en av de stora klassikerna, och även om Bourdieu själv inte laborerade så mycket med begreppet, har hans teori om olika former av kapital haft stort inflytande över den samtida elitforsk-

ningen.¹¹ Det har rent av talats om en »kritisk vändning« inom elitstudier, där elitanalys i dag kommit att bli tätt förknippad med en kritik av olika former av ojämlikhet.¹²

Varför ett nummer om eliter?

Temat »eliter« väcker alltså intressanta motsättningar och paradoxer. Syftet med numret är att undersöka högerens etablissemangskritik och hur ett vänsterideologiskt svar eller en vänsterideologisk politisk strategi skulle kunna se ut. En kritik mot olika slags eliter fyller en viktig funktion i vår tids högerpopulistiska retorik genom att verka polariserande och ena opinionen mot en föreställd gemensam fiende. Variationen i uttryck är stor: allt från Trumps utfästelser om att »dränera träsket« i Washington och Boris Johnsons kritik av Bryssels byråkrater till den svenska högerens tal om »vänsteretablissemang- et«, »kulturmarxismen«, den »akademiska myndighetsvänstern« eller det »pedagogiska etablissemang- et« (som häpnadsväckande nog inte handlar om

9. »The Families of China's Pre-Communist Elite Remain Privileged«, i *The Economist* den 17 september 2020; »The Grandchildren of China's Pre-Revolutionary Elite are Unusually Rich«, i *The Economist* den 9 juni 2022.

10. Lenins idé om det kommunistiska partiet som en revolutionär förtrupp, som måste leda arbetarklassens kamp, kan däremot ses som en elitteori byggd på marxistisk grund. Lenins agitation sedan han just kommit tillbaka till Ryssland 1917 har beskrivits som en »viljans politik«, och den italienske marxisten Antonio Gramsci beskrev Lenins retorik som »en revolution mot Marx' Kapitalet« (Gregory Claeys, *Marx and Marxism* (2017), s. 297).

11. C. Wright Mills, *Makteliten* (1971 [1956]); Olav Korsnes m.fl. (red.), *New Directions in Elite Studies* (2018); Bengt Eriksson, Mikael Holmqvist och Lena Sohl (red.), *Eliter i Sverige* (2018).

12. Khan, »The Sociology of Elites« (2012).

närheten mellan politiker och friskolebolag utan om en föreställd elit av flumskoleideologer som förstör skolan utifrån en snedvriden kunskapssyn). De exakta beteckningarna varierar, men etablissemangskritiken är ofta populistisk och gränsar till det konspirationsteoretiska.

Samtidigt innebar 2010-talet också ett uppsving för en populism till vänster på den politiska skalan. I sydeuropeiska rörelser, genom partier som Podemos och Syriza, såväl som under Bernie Sanders presidentvalskampanj i USA 2016 och under Jeremy Corbyns tid som partiledare för brittiska Labour mellan 2015 och 2020 rörde sig den politiska vänstern mot populistisk samhällskritik.¹³ De belgiska statsvetarna Arthur Borriello och Anton Jäger menar i sin bok *The Populist Moment* att populismens uppsving på 2010-talet inte berodde på den så ofta framhävda likheten med mellankrigstiden, med dess arbetslöshet och fascistiska uppsving, utan på likheten med det sena 1800-talets Europa.¹⁴ Den avgörande likheten skulle vara att de politiska partierna hade försvagats, att de förlorat medlemmar och tappat kontaktytor med befolkningen, och att civilsamhällets organisationer hade urholkats.

I kombination med finanskrisen 2008 och dess misslyckade hantering ledde detta till ett stort samhälleligt missnöje som inte kunde kanaliseras genom de institutioner och rörelser som hade vuxit fram efter andra världskriget – eftersom dessa inte fanns kvar. I stället tog det sig uttryck genom sociala medier och ett i övrigt svagt civilsamhälle. Så blev varje vänsterpopulistisk rörelse under 2010-talet starkt förknippad med en enskild politisk ledare – en Tsipras, en Iglesias, en »Bernie« – och inte i något fall, menar Borriello och Jäger, lyckades man bygga en varaktig rörelse.

Oavsett hur vi bedömer träffsäkerheten i deras analys, så torde de ha rätt i det grundläggande: 2010-talets andra hälft såg ett vänsterpopulistiskt uppsving, och vänsterpopulismens moment är nu förbi. Kvar står frågorna som 10-talet väckte, om eliter och elitkritik, frågor som aktualiserar detta nummer.

Också den akademiska forskningen om eliter har under 2000-talet upplevt ett uppsving.¹⁵ Det beror på en rad förändringar som ägt rum både utanför och innanför universitetsvärlden. Med finanskrisen 2008 som katalysator har den ekonomiska ojämlikheten som sagt blivit en allt hetare samhällsfråga. Om fokus tidigare nästan exklusivt riktades

13. Ett svenskt uttryck är Göran Greider och Åsa Linderborg, *Populistiska manifestet* (2018).

14. Arthur Borriello och Anton Jäger, *The Populist Moment. The Left after the Great Recession* (2023), särskilt s. 15–16, 78–80, 172–173.

15. Se till exempel Mike Savage och Karel Williams (red.), *Elites: Remembered in Capitalism and Forgotten by Social Sciences* (2008); Khan, »The Sociology of Elites« (2012); Olav Korsnes m.fl. (red.), *New Directions in Elite Studies* (2018).

mot arbetarklassen och andra marginaliserade grupper, har den återupplivade ojämlikhetsdebatten riktat in sig på den absoluta toppen, inte minst klyftan mellan de så kallade »superrika« eller »den högsta procenten« och alla andra.¹⁶ Även det mediala genomslaget för Thomas Pikettys *Kapitalet i det tjugoförsta århundradet* när den boken utgavs för tio år sedan har förmodligen varit bidragande till att allt fler samhällsvetare börjat intressera sig för vad som försiggår i den absoluta toppen.¹⁷

Sociologen Mike Savage menar att »ojämlikhetens återkomst« har öppnat nya möjligheter för samhällsvetenskaperna, eftersom ämnets bredd har gjort det möjligt för de alltmer isolerade underdisciplinerna att finna gemensamma samarbetsytor kring frågor som engagerar allmänheten.¹⁸ Därtill har en större metodologisk verktygslåda gjort det lättare att fånga in små grupper som tidigare förblev osynliga i stora enkätundersökningar.¹⁹ Det har bland annat blivit populärt att genomföra så kallade nätverksstudier, där kontakter mellan inflytelserika personer kartläggs; det kan gälla exempelvis politiska beslutsfattare, handelshögskolor och organisationer i det civila samhället. I dessa studier ska strecken mellan olika noder

i nätverksdiagrammen synliggöra makt och inflytande, samtidigt som frågor om vilka ekonomiska och diskursiva strukturer som skapar förutsättningarna för dessa elitgrupperingar riskerar att hamna i bakgrunden. Med tanke på de skiftande politiska inslagen i elitbegreppets historia, framstår det som relevant att spåra dess historiska utveckling med ambitionen få i gång en diskussion om huruvida, och i så fall på vilka sätt, den politiska vänstern skulle kunna få användning för begreppet i dag.

Numrets texter

Numret är indelat i tre avsnitt utöver den text som följer efter denna inledning, historikern Petter Sandgrens essä om elitbegreppets historia, ur vilken vi lånat en del i början av denna text. Hos Sandgren får vi möta elitteorins pionjärer från det tidiga 1900-talet – Mosca, Pareto med flera – och följa elitbegreppets ställning sedan dess, vilket ger en historisk bakgrund till de texter som följer.

Det första avsnittet består av tre texter som belyser olika fraktioner av den grupp som i allmänna ordalag brukar omtalas som »den ekonomiska eliten«. Den finska medie- och kommunikationsvetaren Anu Kantola närstuderar

16. Albenaz Azmanova, *Capitalism on Edge. How Fighting Precarity can Achieve Radical Change Without Crisis or Utopia* (2020).

17. Thomas Piketty, *Kapitalet i det tjugoförsta århundradet* (2015 [2013]).

18. Mike Savage, *The Return of Inequality. Social Change and the Weight of the Past* (2021).

19. Savage och Williams (red.) *Elites* (2008).

i sin text en procentuellt avgränsad ekonomisk elit: män och kvinnor som tillhör den rikaste promillen i Finland. Hon intervjuar 32 välbärgade chefer och frågar dem om hur det känns att vara rik, hur det känns att vara chef och hur de ser på samhället i stort och sin plats i det. Det är en oerhört fascinerande inblick i vad hon kallar en »dyster elit« och dess världsbild.

I statsvetaren Niklas Altermarks text är det en slags »välfärdstatselit« som står i centrum: en elit som tjänar på välfärdsstatens successiva privatisering och nedmontering. Altermark tar in elitbegreppet i sin klassanalys för att visa hur den ökade sårbarheten som nedskärningarna medför har möjliggjorts av en ny politisk allians mellan en liten ekonomisk elit och övre skiktet av medelklassen, som valt att lägga sina resurser på att anpassa sig till elitens intressen i stället för att liera sig med alla dem som inte har råd att göra detta.

Hos Sara Kalm, också hon statsvetare, möter vi en internationell elit: den som i kraft av sitt kapital kan köpa sig medborgarskap i olika nationalstater, som för att få in kapital släpper in just globalt rörliga, rika människor som av en eller annan anledning vill ha flera medborgarskap. Avsnittens tre texter visar hur elitperspektivet kan fånga in aspekter av pågående samhällsprocesser som riskerar att förbli osynliga i mer traditionella klassanalyser.

I det andra avsnittet möter vi inte eliterna i sig, utan dem som ser sig som eliternas och etablissemangens kritiker, populisterna. I den danske idéhistorikern Jesper Vestermark Købers text tas vi till klassisk mark för den europeiska populismen: 1970-talets Danmark. Hos samhällskritiker som Søren Krarup påträffas en elitkritik som liknar vår egen tids: kritik mot »pedagogiska eliter« och i största allmänhet mot högutbildade, offentliganställda kulturradikaler som vill se större jämlikhet i samhället. Studien av det danska 1970-talet ger en historisk klangbotten till dagens på många sätt liknande politiska debatter.

Om Vestermark Købers text är en fallstudie av en etablissemangskritisk samhällskritik i ett enskilt land, så är texterna av Nadia Urbinati och Christopher Bickerton och Carlo Invernizzi Accetti något annat: i båda fallen utdrag ur böcker som tar ett brett grepp om populismen som fenomen i vår tid. Nadia Urbinati är en italiensk politisk teoretiker som är professor vid Columbia-universitetet i New York, och hennes text här är ett utdrag ur hennes bok *Me The People*. För Urbinati är populismen en del av demokratin sedan 1800-talet som blivit alltmer betydelsefull i dag. Hon ser den som en demokratins fula motståndare, en illiberal kraft som vill mobilisera massorna mot minoriteter och sätta de senares rättigheter ur spel.²⁰ Dualistiska

20. Nadia Urbinati, *Me The People. How Populism Transforms Democracy* (2019), s. 1–13.

tropen om »vi, folket« mot »ni, etablissemanget« leder enligt Urbinati till en illiberal tolkning av »det sanna folket« som alltid kommer att utestänga och undertrycka olika minoriteter. I detta nummers utdrag diskuterar Urbinati 2010-talets populistiska uppsving och hur vi ska förstå det.

Christopher Bickerton och Carlo Invernizzi Accetti är båda statsvetare, Bickerton professor i Cambridge och Invernizzi Accetti docent vid City University i New York. I sin bok *Techno-populism* gör de en slående analys av vår tids kombination av teknokratisk politik, det vill säga expertstyre, och populism. I det utdrag som vi publicerar här pekar de på den gemensamma nämnaren för dessa båda till synes motsatta rörelser: en antipluralistisk tolkning av »folkets intresse« som kan omsättas i politisk handling. De skiljer sig åt i hur detta åstadkoms: genom experter som bäst förstår folkets bästa eller genom en stark ledare som kanaliserar folkviljan. Båda strider mot den pluralistiska uppfattningen om politik som en strid mellan legitima intressen, den som dominerade den demokratiska politiken fram till 1990-talet. Detta resonemang tillämpas på Femstjärnerörelsen i Italien, Macrons parti La République En Marche i Frankrike och Podemos i Spanien. Dessa till synes mycket olika politiska rörelser visar sig ha mycket gemensamt, vilket säger en hel del om vår tids politik.

Det tredje och sista avsnittet fokuserar på en särskild sorts elit och elitkritik.

Som vi ser i Vestermark Købers text vänder sig den populistiska kritiken ofta mot högutbildade, kulturradikala grupper som bor i storstäder och innehar kulturellt kapital. En särskild genre i denna kritik riktar sig mot vad som på engelska kallas *professional-managerial class* (PMC), som vi i detta nummer har översatt till »professions- och managementklassen« eller »PM-klassen«. Begreppet myntades av de amerikanska vänsterskribenterna Barbara och John Ehrenreich 1977 i en artikel som vi i detta nummer för första gången publicerar på svenska. På senare tid har begreppet fått en renässans, inte minst i den amerikanska vänsterns självspåkande interna diskussioner: består vänstern bara av PM-klassen, och skulle detta i så fall underkänna rörelsen?

Paret Ehrenreichs text ger historiska konturer till dagens diskussion, och med de nyskrivna texterna av ekonomihistorikern Lovisa Broström och sociologen Johan Örestig Kling tar vi oss in i vår egen tid. Broströms text visar hur begreppet PM-klassen, som ursprungligen var förankrat i en marxistisk klassanalys, i dag tenderar att likställas med högerpopulismens föreställning om »PK-eliten«, där fokus läggs på PM-klassens åsikter och värderingar snarare än på deras funktion i det kapitalistiska systemet. Med tanke på den här utvecklingen har vissa debattörer föreslagit att vänstern bör överge diskussionen om PM-klassen, eftersom den spelar högern i händerna genom att avleda uppmärksamheten från den

egentliga maktkoncentrationen i händerna på den kapitalägande klassen.

Den avslutande texten av Johan Örestig Kling illustrerar hur PM-klassen kan användas som analytisk ingång till frågor om makten över arbetet genom att rikta uppmärksamheten mot en grupp som knappast någon beskriver som en styrande elit, men som mycket väl kan anses tillhöra ett slags managementorienterat etablissemang, nämligen gruppen av HR-experten. Hans text bidrar med ett svar på frågan varför PM-klassens självbild så ofta skiljer sig från hur de uppfattas av andra.

Hur närma sig eliten från vänster?

I en tidig recension av C. Wright Mills *Makteliten* framhöll den marxistiske ekonomen Paul Sweezy bokens bidrag till debatten, samtidigt som han uppmanade dess författare att »släppa allt elitnonsens« eftersom han ansåg att bokens analys i själva verket pekade på att den härskande klassens makt fortfarande vilade på en klassdynamik.²¹ Även om ekot av den här typen av avfärdande börjat tona bort inom vänstern, finns det kvar en farhåga om att ett överdrivet intresse för eliter, både inom akademien och i samhällsdebatten, ska stjäla uppmärksamhet från de mer grundläggande konflikterna inom kapitalismen. Och

visst, en tandlös elitdebatt löper risken att landa i en liberal kritik av kapitalismens spelregler snarare än i en radikal kritik av själva spelet. Eftersom angreppen mot olika »eliter« har visat sig vara retoriskt effektiva för högern, finns det dessutom en risk för att vänstern frestas att anamma en lika lättsmält samhällsanalys. Vår förhoppning är att detta nummer av *Fronesis* ska väcka reflektioner kring hur en grundad elitkritik från vänster inte bara kan hjälpa oss förstå och motverka tendensen mot ökad koncentration av resurser och makt i den absoluta toppen, utan också öka våra möjligheter att bemöta de högerorienterade anti-etablissemangsdiskurser som florerar i samhällsdebatten.

En konkret ingång som inbegriper båda dessa aspekter vore att utforska hur den ekonomiska elitens legitimitet upprätthålls genom såväl ekonomiska som kulturella allianser. Den ekonomiska alliansen har framför allt ingått med den övre medelklassen, som genom att uppmuntras att lägga sina resurser på att mata finansmarknaden och utnyttja olika privata välfärdstjänster blivit alltmer förbundna med den lilla grupp av storägare som främst gynnas av denna politik (se Niklas Altermarks text). Den kulturella alliansen har å sin sida handlat om att uppmåna några av de största förlorarna i detta spel, företrädesvis vita arbetarklassmän, att rikta

21. Paul Sweezy, »Power Elite or Ruling Class?«, i *Monthly Review Press* volym 13 (1960), s. 19–31.

sin ilska mot diverse påstådda kultur- och medelklasseliter. Allt detta tyder på att dagens elitstrukturer vilar på en viss flexibilitet, och att en konstruktiv elitkritik gör bäst i att belysa de skillnader och överlappningar som finns mellan olika allianser.

Elitkritiken bör även klara av att balanserna mellan att rikta sig mot institutioner och att rikta sig mot enskilda individer. I sin uppmärksammade kartläggning av den danska makteliten visade Anton Grau Larsen och Christoph Houman Ellersgaards att över hälften av medlemmarna i denna krets byttes ut mellan 2012 och 2017.²² Samma forskarlag har i andra studier visat att över hälften av medlemmarna i samma grupp någon gång under sina karriärer passerat igenom minst en av blott sjutton institutioner, vilket pekar på att det är institutionerna snarare än individerna som utgör kärnan för elitsamhällets reproduktion.²³ Samtidigt kan det inte förnekas att enskilda elitaktörer har enorma möjligheter att påverka såväl människors liv som samhällsutvecklingen på ett övergripande plan. Klarnas anställda känner av konsekvenserna av att deras vd och ägare aktivt försvarar fack-

lig organisering, och hela den offentliga sfären får känna på konsekvenserna när Elon Musk kliver in och omvandlar Twitter till ett ännu obehagligare ställe än det redan var. Eliterna må liksom arbetarna vara bundna till det samhälle som skapat dem och de institutioner som de verkar inom, men det motsäger inte det faktum att deras position ger dem konkreta möjligheter att påverka klassamhällets utformning.

Kontentan är således att vi inte bör låta oss bländas av enskilda elitpersoner eller ens av eliten som socialt fenomen, men att vi genom dem kan närma oss några av de mest centrala mekanismerna bakom det förändrade klassamhälle som nu breder ut sig. I en tid då matpriserna och räntorna skenar samtidigt som det rapporteras om hur mycket butiksägare och storbanker tar ut i vinst finns det all anledning att rikta folks uppmärksamhet mot hur privilegierna och nätverken i den absoluta toppen hänger samman med det som sker i deras vardag. Elitbegreppet behöver inte ersätta klassbegreppet, men det finns mycket att förlora på att lämna det utanför vår analytiska verktygslåda.

22. Christoph Houman Ellersgaards och Anton Grau Larsen, »The Power Elite in the Welfare State 2012–2017. Stability and Change in the Key Institutional Orders of the Core of Power Networks in Denmark», i *Social Forces* volym 102 (2023), s. 790–813.

23. Christoph Houman Ellersgaards m.fl., »Pathways to the Power Elite. The Organizational Landscapes of Elite Careers«, i *The Sociological Review* volym 67, nr 5 (2019), s. 1170–1192.